

N:o 104.

Af Herr Grefve E. Sparre: Om beviljande af anslag för inrättande i Stockholm af en rätts- och statsvetenskaplig universitets-fakultet.

Sedan omkring 30 år tillbaka står frågan om upprättandet i Sveriges hufvudstad af en institution för rätts- och statsvetenskap på dagordningen.

Då efter införandet af vårt nya statsskick 1809, det konstitutionela lifvet småningom vaknade till medvetande om sig sjelf, erfor man nemligen behovet af en undervisningsanstalt för dessa vetenskapsgrenar. I det politiska lifvets medelpunkt kände man att de från en större omkrets än de små städer, i hvilka våra universitet äro förlagda, behöfde hemta ämnen för sina forskningar, behöfde inhemta den lifgifvande anda, som på en gång ger dem näring och sporrar dem till verksamhet. Till en början ifrågasattes att förflytta, dels hela universitetet i Upsala, dels de juridiska och medicinska fakulteterna till hufvudstaden. Detta förslag mötte motstånd; och den erfarenhet, man vunnit om den lysande framgången af det Karolinska medicinska institutets upprättande i Stockholm, har framkallat tanken på inrättandet härstädes af en högskola för rätts- och statsvetenskaper. Den oerhörda tillväxten af de studerandes antal vid Upsala universitet, som redan närmar sig till halftannat tusende, nödvändiggör numera realiserandet af denna tanke; de stegrade anspråken på embetsmannaskicklighet förutsätta, å ena sidan, hos de jemförelsevis få professorerna i Upsala ett tenterande och examinerande, som hindrar deras vetenskapliga arbeten; under det att, å den andra sidan, i hufvudstaden, dit de unga ämnessvennerna, efter fulländade studier vid universitetet begifva sig, saknas en vetenskaplig institution, som underlättar fortsättningen af deras studier, underhåller den kärlek till desamma, hvarförutan deras sträfvanden icke blifva fruktbärande.

I alla andra vetenskapsgrenar äro de unga ämnessvennerna förbundna att, sedan de fullbordat sin studiekurs vid universitetet, efter, eller i sammanhang med
Bih. till Riksd. Prot. 1876. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 11 Häft. 1

någon tids praktisk öfning, fortsätta och gifva prof på fortsättningen af sina studier. Så läkaren, som, efter aflagd medicine-kandidatexamen, och någon tids praktisk öfning under handledning af lärare, aflägger licenciat-examen, så officeraren, som, efter att hafva aflagt studentexamen och genomgått krigsskolan, efter några års praktik, måste för sin framkomst vid artilleriet och genie-corpserna eller inträde i generalstaben genomgå krigshögskolan. Så bergsmannen, som efter aflagd universitetsexamen, måste genomgå den med praktiska öfningar förenade bergsskolan. Så presten, som efter aflagd dimissions- och prestematen samt några års praktisk verksamhet måste genomgå pastoralexamen. Så lärarne vid våra elementarskolor, som efter aflagd examen och ett års auskulterande aflägga prof på förmågan att undervisa.

Äro väl de anspråk, som ställas på domaren, hvilken sättes att döma öfver lif och egendom, mindre än de som ställas på läkaren, krigaren, bergsmannen, skolläraren eller presten. Eller manne icke den förre, vid inträdet på sin ansvarsfulla bana, är i behof af samma handledning, samma fortsättning af studierna som de senare? Kan icke allmänheten med skäl fordra, att, innan det vigtiga domarembetet honom anförtros, han aflägger samma prof på en, med praktisk erfarenhet förenad teoretisk insigt, som de senare?

Justitie-ombudsmannen har i sin embetsberättelse till senaste Riksdag vid den utredning af lagskipningens tillstånd, som det åligger honom att afgifva, fästat uppmärksamheten på nödvändigheten af åtgärder för den juridiska bildningens främjande. Genom den beslutade löneregleringen för underdomare på landet, hos hvilka den unga juristen hittills förvärfvat sin praktiska duglighet hafva, säger han, "för dem bland dessa domare, som hade goda inkomster, dessa inkomster aftagit, hvaraf är klart, att de icke kunna på lika billiga villkor som förut emottaga de unga juristerna i sitt hus, hvarigenom detta tillfälle till praktisk utbildning går i väsendtlig mån förloradt för den obemedlade nybörjaren".

Det är likväl ett faktum att något sådant prof, som de här ofvan nämnda, icke fordras af den unge juristen såsom villkor för hans tillträde till dombordet; ja, att han, efter att vid 25 års ålder hafva aflagt den s. k. hofrättsexamen, kan, när som helst, på förslag af en landtdomare förordnas att såsom *ensam domare*, med en icke lagkunnig nämnd, handlägga och afdöma de mest invecklade frågor. Det torde vara obestriddigt att de härtill erforderliga insigter icke, såsom man säger, flyga på folk. "Huru sjelfva undervisningen vid universitet skall erhålla en mer praktisk riktning", säger Justitie-ombudsmannen vidare, "lärer — om jag ej är illa underrättad — utgjort föremål för framställning från juridiska fakulteten i Upsala till den komité, som nyligen behandlat åtskilliga universitets-undervisningen rörande frågor; men om de följder, som häraf kunna väntas, är det för tidigt att yttra sig. Sjelfva framställningen är, i och för sig, ett godt tecken. Utom det att hon bevisar, det brister finnas i mer berörda undervisning, bevisar hon, hvad bättre är, att deras tillvaro erkännes och deras afhjelpande allvarligen påtänkes.

Men om äfven hittills varande brister i den juridiska undervisningen vid universitetet afhjelpas, och denna undervisning blifver god och ändamålsenlig, förmår hon dock icke ensam att färdigbilda den juridiske embetsmannen och domaren. Dertill fordras ytterligare praktisk tillämpning af de förvärfvade insigterna på eget ansvar och en under sådan sysselsättning samlad erfarenhet. Det är en fortgående lärotid, under hvilken många nyttiga iakttagelser göras; och få lära undgå att bland andra äfven göra den, att luckor och svaga punkter finnas i de inhemtade teoretiska kunskaperna. Dessa luckor behöfva fyllas, de svaga punkterna stärkas. Kommer så dertill lagstiftningens ständigt fortgående utveckling i nya lagar, som erfordra begrundande. Allt detta påkallar fortsatta studier för att underhålla, hvad inhemtadt är och inhemta det nya som tillkommit. Emellertid blifver ofta den unge tjänstemannen snart öfverhopad af praktiska göromål, som dag för dag så taga i anspråk både själens och kroppens krafter, att de lediga stunderna behöfvas till hvila och förströelse. Hvad under då, om under sådana förhållanden den så nödiga fortsättningen af studierna får stå tillbaka. Någon inverkan utifrån, någon uppmuntran för att väcka nämnda studier till lif och verksamhet är här af nöden.

Men för afläggandet af de prof, som af den unge juristen efter någon tids praktik böra afläggas, kan han icke ånyo hänvisas till professorer i Upsala och Lund, hvilka sakna den praktiska erfarenheten. Härtill erfordras en rätts- och statsvetenskaplig institution i hufvudstaden, hvarest lärarne tvingas att blicka in i och hemta ämnena för sin forskning från det praktiska lifvet, och genom hvilken institution åt embetsmännen meddelas den vetenskapliga anda, som gör dem kompetenta till examinators eller censorers vid ett dylikt prof.

Detta är likväl endast en bisak i fråga om fördelar af en stats- och rättsvetenskaps-institution i hufvudstaden. Hufvudsaken är den vetenskapliga anda, som sålunda och genom nödvändigheten för de unge att fortsätta sina studier skulle bibringas embetsmännen *i allmänhet*. Den atmosfär, i hvilken vi lefva, utöfvar det väsendtligaste inflytande på hela vår utveckling, och det är icke någon förebräelse emot embetsmännen, hvilkas redbarhet och duglighet jag är långt ifrån att bestrida, om man säger, att atmosfären i hufvudstaden, i fråga om berörda vetenskapsgrenar, saknar den ingrediens, hvilken, liksom syret i luften är ett väsendtligt vilkor för bibehållande af det materiella lifvet, är ett oeftergifligt vilkor för bibehållande af det intellektuella.

Man skall till äfventyrs bestrida eller åtminstone ifrågasätta riktigheten af denna af mig tilläfventyrs alltför ofta uttalade sats. Det är omöjligt att mitt bevis ådagalade den. De tidt och ofta upprepade klagomålen öfver osäkerhet i lagskipningen till följd af domstolarnes sinsemellan stridiga utslag — en omständighet, som obestridligt antyder en svaghet, ty rättvisan kan ju icke vara mer än en, och genom utredning och diskussion öfver principer skall det rätta kunna utfinnas; — justitie-ombudsmannens ofvan omförmälda yttrande; de medgifvanden, som under

den diskussion i ämnet, hvilken sistlidne år förts i pressen, blifvit gjorda; allt detta skall till äfventyrs icke tillerkännas det ringaste vitsord. Man skall till äfventyrs upprepa denna öfver all beskrifning olyckliga invändning, att det är vår bristfälliga lagstiftning, som vållar bristerna i lagskipningen, en invändning, som röjer hela svagheten i ett omdöme som icke tyckes hafva någon aning om att det just är saknaden af vetenskaplig grund, som vållar bristen i vår lagstiftning. Om något vidare bevis därför skulle erfordras, så torde det vara nog att nämna de allra senast utkomna författningarne, hvilka på en gång røjde och skingrade den nimbus, på svenska töcken, som omgaf och möjligen för allmänhetens blickar skyddade oss klåpare till lagstiftare. Men obestridligt är åtminstone, att, då män som tillhöra andra fack, i hufvudstaden sammanträda och bilda föreningar, hvari vetenskapliga föredrag öfver ämnen som tillhöra facket hållas, t. ex. läkarne i läkareföreningen; officerarne i militärklubben; landtbrukarne i landbruksakademien; så kallade vetenskapsmän i vetenskapsakademien eller vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien; då skollärarne från hela riket samlas för att diskutera frågor i sitt fack, — så finnes i hufvudstaden icke någon förening af jurister eller embetsmän; och om med tillhjälp af juristerna i de öfriga skandinaviska länderna, ett försök göres att åstadkomma skandinaviska juristmöten, så uppskjutas dessa till hvart tredje år, dervid, *från svensk sida*, såsom skäl uppgifves, att man icke, om det oftare inträffade, skulle kunna träffa personer *inom Sverige*, som egde förmåga att uppsätta de utredningar af frågorna, som man ansett erforderliga.

Men icke nog härmed. Jag är icke öfverdrifvet känslig för andras omdömen; men mitt svenska hjerta har klappat af harm, då jag från mer än ett håll erfarit det omdöme man i utlandet hyser om vår intellektuella utveckling, dervid de rätts- och statsvetenskapliga naturligtvis främst faller i ögonen. Man har nemligen sagt mig: »Sverige befinner sig i materiellt afseende i en kraftig utvecklingsperiod, dess jordbruk har gjort stora framsteg; dess näringslif uppblomstrat; dess handel tilltagit. Men märken I icke, att eder intellektuella utveckling, och synnerligen hvad som faller mig mest i ögonen (det var en embetsman som talade med mig) befinner sig i ett tillstånd af aftynande (*torpeur* var ordet, som han begagnade)? Och tron I icke att detta i längden återverkar äfven på den materiella utvecklingen? Jag vill icke, sade han, anställa en jernförelse med det öfriga Europa, icke ens med Danmark, hvars sydligare och till civilisationens medelpunkter närmare läge kan förklara dess erkända öfverlägsenhet i detta afseende. Men, till och med Norge, hvars förhållanden jag iaktagit med samma uppmärksamhet, om också icke med samma intresse som Sveriges, ty Sverige är mig kärt, går eder förbi. I hafven likväl, på grund af edra föregående, en plats i kulturhistorien att försvara. Hvad är orsaken till detta tillbakagående, är det eder Riksdags sammansättning, eller är det dess alltför trägna sysselsättande med frågor af privatintressens natur: grundskatter, jernvägar m. m., som icke lemna eder tid öfrig för andra frågor?» Jag svarade till

den första frågan obetingadt nej. Riksdagen, sådan den är sammansatt, har aldrig vägrat att räcka handen till befordrande af intellektuella intressen; och, ehuru upptagen af materiella frågor, har den likväl ej saknat tid att behandla de intellektuella. Felet, tänkte jag, ligger hos oss embetsmän, som icke ega förmåga, om tillräcklig vilja, att framhålla och häfda dessa stora samhällsintressen; och jag har af det ofvan anförda stärkts i min föresats, att, med måttet af mina svaga krafter, framhålla dem.

Jag torde icke behöfde upprepa, att Danmark, Norge, och Finland i sina hufvudstäder icke sakna universitet; att rätts- och statsvetenskapliga arbeten derstädes i mängd förekomma, då de hos oss äro sällsynta; att en Köpenhamnare, en Christiania- eller Helsingforsbo med en viss glädje omtalar det lifvande inflytande, den studerande ungdomens närvaro utöfvar på hufvudstaden; den vexelverkan universitetsläraren och den praktiske embetsmannen utöfva på hvarandra, i det att den förre, innan han från sin kateder uttalar en grundsats, jemför sina åsikter med praktiken; och den senare, innan han fäller sitt domslut, inhemtar vetenskapsmannens åsigt i principfrågorna, det tillfälle, som beredes universitetsläraren att sysselsätta sig med praktiken eller deltaga i lagskipning eller lagstiftning, utan att ryckas ifrån sin egentliga verksamhet, såsom hos oss inträffar, då af juridiska fakultetens i Upsala fem professorer, tvänne äro i hufvudstaden, den ena året om såsom ledamot i lagberedningen, den andre halfva året, såsom ledamot, af Riksdagen; det tillfälle som beredes den studerande ungdomen att genom bevisandet af domstolarnes sessioner eller samtal med praktiske män få åtminstone någon hum af praktiken för att derigenom komma till insigt om hvad man bör studera. Jag tillåter mig nu endast nämna, att teorien och praktiken ömsesidigt måste stödja hvarandra; att jag icke erkänner någon teori, som icke finner sin tillämpning i verkligheten, likasom jag icke erkänner någon annan praktik, än en på vetenskap grundad, helst praktiken i annat fall nedsjunker till rutin.

Beträffande sättet att afhjelpa den brist jag önskade sålunda hafva ådagalagt, kunna meningarna derom vara delade. Justitie-ombudsmannen yttrar i detta afseende följande:

»Mer än en gång har den tanken varit framkastad, att, till uppmuntran af lagfarenhetens fortsatta studium och till dettas behöfliga ledning, något slags anstalt måtte inrättas i hufvudstaden såsom den plats inom vårt land, der den praktiska lagfarenheten har sitt högsäte, och der det jemförelsevis största antalet af lagfarenhetens idkare och utöfvar äro samladt. Om behöfvat och nyttan af en sådan anstalt, och om platsen, der denna borde finnas, hafva meningarna hos dem, som ifrå för saken, varit sammanstående, men när anstaltens art och verksamhet skolat närmare bestämmas, hafva åsikterna delat sig. Några hafva önskat, att anstalten skulle skapas till närmaste likhet med en universitetsfakultet, der ynglingen, efter ernädd mogenhet i allmän bildning, skulle både börja och sluta sina juridiska studier och aflägga de stadgade profven för inträde i rättegångsverken; andra åter hafva förordadt endast anställande af ett visst antal lärare i rätts- och statsvetenskaperna, hvilka i

fria föredrag afhandlade delar af nämnda vetenskaper, men icke hade att befatta sig med någon profning af åhörarnes insigter i de afhandlade ämnena. Anstalten skulle, i förra fallet, förnämligast egna sin verksamhet åt nybörjares uppfostran, hvilkas slutliga mål vore det kunskapsmått, som erfordras för inträde i praktisk tjenstgöring; i det senare åter hafva till hufvudsyftemål att underhålla och leda de redan utlärdes och i praktisk tjenstgöring ingångne unge männens fortsatta studier. Begge skulle naturligtvis vara tillgängliga för personer, som, utan att söka egentlig juridisk bildning, ville rikta sitt kunskapsförråd med någon kännedom i ofvannämnda vetenskaper. Dessa olika planer med den ifrågakomna anstalten hafva hvar sina fördelar och olägenheter, hvilkas upptagande, jemförande och afvägande sins emellan tillhöra en fullständigare framställning af ämnet, än som här åsyftas. En fördel hafva dock dessa planer gemensam och den i min tanke, af framstående vigt, att en dylik anstalt, huru den ock blefve inrättad, skulle föranleda anställandet af flere lärare i lagfarenhetens teori än som förut funnits, hvartill komme att dessa nya lärare anställdes på en plats, nemligen i hufvudstaden, der de på nära håll kunde följa gången och skiftningarne af lagfarenhetens praktiska utöfning, och der — hvilket icke skulle sakna sin stora betydelse — tillfälle erbjödes dessa lärare att skapa sig biförtjenster, såsom enskilda personers juridiske rådgifvare och någon gång sakförare. Detta skulle utan tvifvel bidraga att för lärareplatserna vinna de utmärktare förmågorna bland dem, som egna sig åt lagfarenheten och icke befinna sig i den lyckliga ställning att kunna lemna den timliga utkomsten ur sigte vid valet af lefnadskall; ty det har icke skäligen kunnat väntas, att universitetslärarens knappt tilltagna aflöning skulle utgöra en lockelse för nyssnämnda förmågor, mäktig att motväga de utsigter lagfarenhetens praktiska väg i detta afseende framställt. Kunde, såsom antydt blifvit, genom den ifrågställda anstalten några af de bäst utrustade bland lagfarenhetens idkare ryckas ur praktikens vidt utsträckta armar och räddas för det viktiga arbetet med vetenskapens teori, så skulle frukterna af detta arbete under form af förtjenstfulla muntliga eller skriftliga utredningar och framställningar utaf vetenskapens invecklade och omtvistade frågor välgörande inverka, ej blott på de praktiska juristernas egen bildning, utan ock medelbarligen på lagstiftning och lagskipning. Hvad som just göres oss behof, är en fast grundläggning och följdriktig utveckling af de allmänna begreppen och grundsatserna inom rättsvetenskapen, så att icke sanningar, dem vetenskapen längesedan satt utom allt tvifvel och bekräftat, må äfventyra att komma under omröstning och derved omkullkastas af den fåvitska klyftigheten.”

För min del är jag af den åsigt att en juridisk fakultet med examensrätt och examensskyldighet måste inrättas. Den erfarenhet, som inhemtats vid det Medicinska karolinska institutet har ådagalagt nödvändigheten deraf, och jag är fullt öfvertygad derom att, så snart en sådan institution kommit till stånd, erforderliga föreskrifter angående de unga juristernes handledning på den praktiska banan, äfvensom angående det prof de i detta afseende hafva att genomgå, icke skola uteblifva.

Det är mig bekant att direktionen för den s. k. högskolefonden, hvilken redan inom en jembförelsevis kort tid växt till ett belopp af omkring 500,000 kronor, önskar att redan nästkommande år organisera en rätts- och statsvetenskaplig fakultet i hufvudstaden, om dertill erforderliga medel kunna åstadkommas, hvartill man ansett ytterligare omkring 500,000 kronor erfordras. Jag anser staten böra tillmötesgå denna önskan af ofvan anförda skäl, hvartill må läggas ännu ett. Jag hyser icke den ringaste fruktan för universitetets förläggande till hufvudstaden, hvarken med afseende på de vådor, man förespeglat om studenternas demoralisation, helst frestelserna i Upsala med halfannan timmes jernvägsresa till Stockholm äro rätt så stora som här, icke heller med afseende på den likaledes framhållna vådan af demagogische Umtriebe. Men jag anser denna fakultet, likasom öfriga fakulteter, böra ställas under regeringens administration, och ur denna synpunkt anser jag af vigt att staten till dess inrättande medverkar.

På grund af hvad nu blifvit anfördt tillåter jag mig vördsamt föreslå:

att Riksdagen måtte besluta att ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett belopp af 500,000 kronor eller räntan å berörda belopp efter fem procent med 25,000 kronor årligen, att användas för inrättande i Stockholm af en rätts- och statsvetenskaplig universitetsfakultet.

Om remiss till Stats-Utskottet anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1876.

Eric Sparre.
